

Định hướng nghề nghiệp cho học sinh trong dạy học môn Giáo dục Kinh tế và Pháp luật

Hoàng Phi Hải, Lê Thị Minh Trâm

Khoa Giáo dục chính trị, Trường Đại học Sư phạm, Đại học Huế

THÔNG TIN BÀI BÁO

Quá trình xử lý:

Ngày nhận bài: 12/01/2025

Ngày nhận bản chỉnh sửa: 18/3/2025

Ngày nhận đăng: 20/3/2025

Ngày xuất bản: 20/8/2025

Từ khóa:

Nghề nghiệp

Định hướng nghề nghiệp

Giáo dục kinh tế và pháp luật

TÓM TẮT

Lựa chọn nghề nghiệp cho tương lai là một vấn đề quan trọng giúp mỗi cá nhân xác định, lựa chọn được công việc phù hợp, phát huy được năng lực của bản thân, tạo ra hiệu quả và năng suất lao động cao. Trái lại, việc lựa chọn nghề nghiệp không phù hợp sẽ dẫn đến hậu quả như phải thay đổi nghề nghiệp thường xuyên, năng suất lao động thấp, mất nhiều thời gian đào tạo... Học sinh trung học phổ thông là lực lượng lao động tương lai của xã hội. Ngoài việc trau dồi những tri thức, kỹ năng trong học tập trên ghế nhà trường, học sinh rất cần phải tiếp cận với những định hướng đúng đắn trong việc lựa chọn nghề nghiệp cho tương lai. Với mục tiêu hình thành cho học sinh năng lực tìm hiểu và tham gia hoạt động kinh tế - xã hội, môn Giáo dục kinh tế và pháp luật là môn học có nội dung phù hợp để hỗ trợ học sinh có những định hướng lựa chọn nghề nghiệp.

1. GIỚI THIỆU

Trong bối cảnh thị trường việc làm đang ngày càng rộng mở với nhiều loại nghề nghiệp khác nhau, đây là cơ hội để học sinh có thể lựa chọn nghề nghiệp tương lai cho bản thân. Tuy nhiên, với việc có quá nhiều lựa chọn về ngành nghề học sinh cần có những hiểu biết những thông tin, đồng thời nắm bắt được xu thế phát triển của các ngành nghề trong tương lai, trên cơ sở đánh giá đúng đắn năng lực của bản thân để đưa ra quyết định chính xác, phù hợp, tạo dựng nền tảng cuộc sống và công việc tốt cho các em về sau.

Môn Giáo dục kinh tế và pháp luật trong chương trình giáo dục phổ thông hiện nay tập trung vào hai mạch nội dung giáo dục kinh tế và giáo dục pháp luật. Trong đó, mạch nội dung giáo dục kinh tế chú trọng việc tìm hiểu hoạt động của nền kinh tế, hoạt động kinh tế nhà nước, hoạt động sản xuất kinh doanh... đây là những nội dung có sự gắn bó chặt chẽ với các nghề nghiệp trong xã hội. Qua các bài học gắn với những nội dung này, giáo viên có thể giúp học sinh có những định hướng trong việc tìm hiểu các nghề nghiệp, cũng như bước đầu làm quen, đối chiếu các yêu cầu của nghề nghiệp đối với năng lực bản thân để dần đi đến những lựa chọn nghề nghiệp mục tiêu.

2. PHƯƠNG PHÁP

Trong phạm vi của bài báo, chúng tôi đã kế thừa những kết quả nghiên cứu đi trước với các đề tài nghiên cứu cấp bộ, các công trình trên các sách chuyên khảo, tham khảo, các bài viết đăng trên các tạp chí chuyên ngành về khoa học giáo dục; các chương trình, sách giáo khoa môn Giáo dục kinh tế và pháp luật; sử dụng phối hợp các phương pháp: phân tích và tổng hợp lý thuyết, phân loại và hệ thống hóa lý thuyết, mô hình hóa, ... để thu thập, xử lý thông tin từ các nguồn tài liệu nhằm mục đích làm rõ những khái niệm công cụ và tư tưởng cơ bản là cơ sở cho lý luận, dự đoán về những thuộc tính của đối tượng nghiên cứu, xây dựng đề xuất các nội dung về phương thức thực hiện.

3. KẾT QUẢ VÀ THẢO LUẬN

3.1. Một số khái niệm liên quan

Nghề nghiệp

Công việc cụ thể (job): là công việc được thể hiện bằng tập hợp các nhiệm vụ và trách nhiệm gắn liền với phương tiện do con người (người chủ hoặc người tự làm) thực hiện.

Nghề nghiệp (Occupation): là tập hợp các công việc cụ thể (job) giống nhau về các nhiệm vụ hoặc mức độ tương đồng cao về nhiệm vụ chính. Như vậy, nghề nghiệp được hiểu là tập hợp các công việc cụ thể (job) giống nhau về các nhiệm vụ hoặc mức độ tương đồng cao về nhiệm vụ chính. Mỗi nghề nghiệp có đặc điểm riêng, bao gồm nhiệm vụ, trách nhiệm, kỹ năng và quy định cụ thể. Người lựa chọn nghề nghiệp dựa vào sở thích, khả năng, mục tiêu sự nghiệp và nhu cầu cá nhân. (Quyết định 34/2020/QĐ-TTg)

Định hướng nghề nghiệp và định hướng nghề nghiệp trong giáo dục

Tác giả Trần Đình Xuân và Trần Thị Minh Đức khẳng định: *Định hướng nghề nghiệp là một quá trình tìm hiểu, đối chiếu, so sánh những yêu cầu về đặc điểm tư chất và yêu cầu của hoạt động lao động xã hội với những điều kiện cơ thể của bản thân trên cơ sở hình dung ra trước hoạt động lao động của cá nhân trong hiện tại và tương lai* (Nguyễn Đình Xuân - Trần Thị Minh Đức, 1995)

Hay “*định hướng lựa chọn nghề nghiệp tương lai dựa trên việc xem xét kết hợp nhiều yếu tố như năng lực bản thân và sự tự nhận thức về những năng lực này; khả năng xác định những giá trị cơ bản và sự ý thức về động cơ và nhu cầu; từ đó ảnh hưởng đến các quyết định liên quan đến nghề nghiệp và sự hài lòng, thành công trong nghề nghiệp sau này*” (Agbe, N.N. 2007)

Qua những nhận định trên có thể thấy, định hướng nghề nghiệp cần quan tâm đến hai khía cạnh:

Thứ nhất, về mặt chủ quan: đánh giá năng lực, sở thích, nhu cầu của cá nhân.

Thứ hai, về mặt khách quan: bối cảnh, nhu cầu của xã hội.

Trên cơ sở khái niệm về định hướng nghề nghiệp thì hoạt động này trong lĩnh vực giáo dục được nhận định: Hướng nghiệp trong giáo dục là hệ thống các biện pháp tiến hành trong và ngoài cơ sở giáo dục để giúp học sinh có kiến thức về nghề nghiệp, khả năng lựa chọn nghề nghiệp trên cơ sở kết hợp nguyện vọng, sở trường của cá nhân với nhu cầu sử dụng lao động của xã hội (Luật Giáo dục 2019)

Mục đích chính của công tác hướng nghiệp là “*Phát hiện, bồi dưỡng tiềm năng sáng tạo của cá nhân, giúp họ hiểu mình và hiểu yêu cầu của nghề, chuẩn bị cho thanh niên sự sẵn sàng tâm lý đi vào những nghề mà các thành phần kinh tế trong xã hội đang cần nhân lực, trên cơ sở đó đảm bảo sự phù hợp nghề cho mỗi cá nhân*” (Hội liên hiệp phụ nữ Việt Nam, 2013)

Ngoài việc định hướng nghề nghiệp cho học sinh thông qua các hoạt động giáo dục hướng nghiệp thì dạy học môn học là một trong những hình thức hướng nghiệp phù hợp, gần gũi và thuận lợi cho các em. Thông qua những bài học, hoạt động học tập khi triển khai các môn học trên lớp sẽ giúp học sinh hình thành sợi dây liên kết giữa ước mơ, khát vọng thành công trong tương lai với các kỹ năng nghề nghiệp.

3.2. Một số phương thức hỗ trợ học sinh định hướng nghề nghiệp qua dạy học môn Giáo dục kinh tế và pháp luật

Công tác giáo dục hướng nghiệp trong chương trình giáo dục phổ thông 2018 xác định thực hiện trên hai “con đường” chủ đạo: một là, thông qua các hoạt động giáo dục tập trung vào hoạt động trải nghiệm hướng nghiệp; hai là, thông qua dạy học các môn học. Với đặc thù tri thức của môn Giáo dục kinh tế và pháp luật có nhiều điều kiện thuận lợi để tích hợp giáo dục hướng nghiệp cho học sinh. Các chủ đề trực tiếp liên quan đến hoạt động nghề nghiệp như: *Quyền tự do kinh doanh và nghĩa vụ đóng thuế; Thị trường và cơ chế thị trường; Sản xuất kinh doanh và các mô hình sản xuất kinh doanh; Mô hình sản xuất kinh doanh của doanh nghiệp nhỏ; Lạm phát, thất nghiệp; Thị trường lao động, việc làm; Ý tưởng, cơ hội kinh doanh và các năng lực cần thiết của người kinh doanh; Lập kế hoạch kinh doanh...* là các địa chỉ phù hợp cho hoạt động tích hợp giáo dục hướng nghiệp mà giáo viên triển khai. Để tiến hành hiệu quả hoạt động tích hợp giáo viên có thể sử dụng một số phương thức thực hiện như sau:

3.2.1. Giúp học sinh thu thập và sử dụng thông tin về việc làm, thị trường lao động qua môn giáo dục kinh tế và pháp luật

Thu thập thông tin là quá trình tập hợp thông tin theo những tiêu chí cụ thể nhằm làm rõ những vấn đề, nội dung liên quan đến lĩnh vực nhất định. Đây chính là quá trình xác định nhu cầu thông tin, tìm nguồn thông tin, thực hiện tập hợp thông tin theo yêu cầu nhằm đáp ứng mục tiêu đã được định trước.

Việc thu thập và xử lý thông tin về việc làm, thị trường lao động phục vụ trực tiếp cho quá trình lập kế hoạch và ra quyết định về việc lựa chọn nghề nghiệp. Đồng thời, học sinh thấy rõ cơ hội cũng như thách thức

đối với bản thân về ngành nghề mà mình sẽ lựa chọn. Thông qua dạy học môn Giáo dục kinh tế và pháp luật, giáo viên có thể cung cấp những thông tin đầy đủ, hướng dẫn hỗ trợ học sinh tiếp cận và phân tích xử lý chúng hướng tới việc thu thập và sử dụng thông tin về việc làm, thị trường lao động một cách hiệu quả.

Giáo viên thông qua môn Giáo dục kinh tế và pháp luật hỗ trợ học sinh tiếp cận thông tin về thực trạng ngành nghề hay tìm hiểu về xu hướng nghề nghiệp hiện nay: Việc tìm hiểu thị trường lao động đang ưa chuộng nghề nghiệp nào, thuộc lĩnh vực nào; trong tương lai, ngành nghề bản thân chọn có xu hướng được ưa chuộng, phát triển hay không sẽ giúp cho người lựa chọn có những dữ liệu thông tin chi tiết hơn trong định hướng lựa chọn nghề nghiệp.

Ví dụ: thông qua bài Thị trường lao động: Giáo viên hướng dẫn học sinh đánh giá số liệu thống kê về thị trường lao động khi đánh giá các nhóm nghề nghiệp được tuyển dụng nhiều nhất hiện nay để học sinh có thông tin chính xác về nhu cầu của xã hội

Hình 1. Nhóm ngành được tuyển dụng nhiều nhất (Sách giáo khoa, 2022).

Đồng thời phân tích nhu cầu các ngành nghề về trình độ đào tạo để học sinh đưa ra mục tiêu, các kế hoạch liên quan đến quá trình học tập, đào tạo của bản thân.

Hình 2. Thống kê tuyển dụng lao động theo trình độ đào tạo (Sách giáo khoa, 2022).

Để thực hiện có hiệu quả hoạt động này, giáo viên có thể sử dụng các phương pháp dạy học tích cực để tổ chức cho học sinh đánh giá các số liệu thống kê như: tiến hành cho học sinh thảo luận nhóm để cụ thể hoá số liệu thành các biểu đồ hiển thị nhằm thấy được sự thay đổi của các ngành nghề và so sánh giữa nhu cầu thực tế với năng lực, đặc điểm của nguồn lao động. Giáo viên qua bài học có thể cung cấp thêm các chính sách của nhà nước liên quan đến việc làm và thị trường việc làm. Từ đây, học sinh tiến hành tham chiếu năng lực, sở thích của bản thân với các yêu cầu về năng lực chuyên môn, nghiệp vụ của hệ thống nghề nghiệp.

3.2.2. Hướng dẫn học sinh nắm bắt dự báo xu hướng phát triển nghề nghiệp trong tương lai thông qua môn Giáo dục kinh tế và pháp luật

Xã hội luôn phát triển không ngừng, đặc biệt trong bối cảnh chịu sự tác động mạnh mẽ của cuộc cách mạng

khoa học công nghệ làm biến đổi thị trường lao động. Vì vậy, việc dự báo được xu hướng phát triển của thị trường là việc làm có ý nghĩa thiết thực giúp học sinh định hướng nghề nghiệp đúng đắn. Để có được cơ hội việc làm tốt và có khả năng thăng tiến, phát triển cao trong tương lai, một phần quan trọng các em học sinh cần dựa vào khả năng linh hoạt nắm bắt xu hướng việc làm.

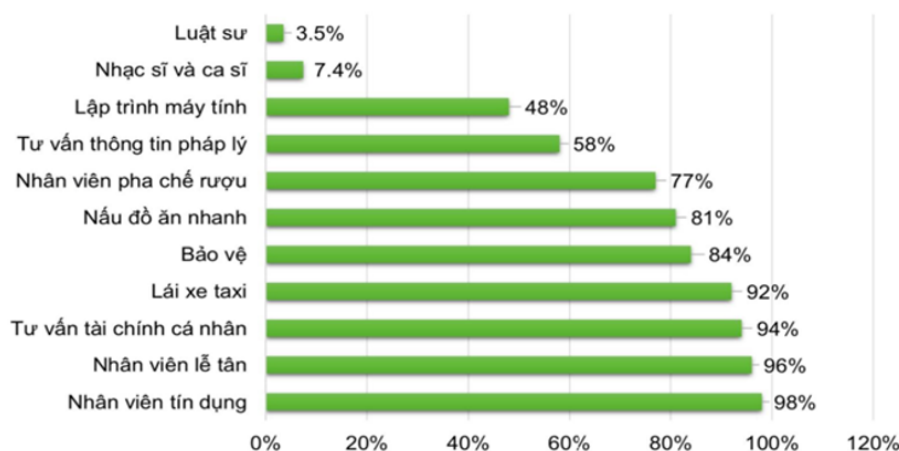
Xu hướng trong nghề nghiệp là khả năng mở rộng, phát triển, được số đông xã hội lựa chọn một số nghề nghiệp nào đó ngay trong thời điểm hiện tại và trong cả tương lai gần sắp tới. Đặc biệt, những ngành nghề đó giúp học sinh đáp ứng được những nhu cầu của bản thân mà các em mong muốn hướng tới.

Ví dụ: trong bài “việc làm” : Giáo viên có thể lựa chọn các dữ liệu để hướng dẫn học sinh phân tích xác định những nghề nghiệp có xu hướng hướng phát triển mạnh trong tương lai.

Hình 3. Các ngành nghề thu hút người lao động ở Việt Nam (Định Thị Diệu, 2023).

Đồng thời, cũng dự báo các nghề nghiệp có dấu hiệu chậm phát triển và đi đến biến mất.

Hình 4. Tỷ lệ một số ngành nghề truyền thống có nguy cơ biến mất (Nguyễn Huyền, 2020).

3.2.3. Hỗ trợ học sinh rèn luyện một số kỹ năng phù hợp với nghề nghiệp thông qua môn Giáo dục kinh tế và pháp luật

Kỹ năng nghề nghiệp là năng lực chuyên biệt của cá nhân về một hoặc nhiều hoạt động nghề nghiệp nào đó với sự tích hợp nhuần nhuyễn các kiến thức, kỹ năng, thái độ để có thể thực hiện hoạt động nghề nghiệp đó hiệu quả. (Nguyễn Hữu Dũng, 2020)

Để rèn luyện được kỹ năng nghề nghiệp cụ thể, học sinh cần có hiểu biết sâu sắc về nghề nghiệp mà mình mong muốn tham gia trong tương lai, cần nắm bắt các kỹ năng cụ thể theo yêu cầu đặc thù về nghiệp vụ nghề. Chính bởi vậy, ngay trong thời gian học tập tại nhà trường phổ thông, giáo viên cần hỗ trợ cho học sinh trong việc rèn luyện một số kỹ năng phù hợp với nghề nghiệp mà các em định hướng. Tạo điều kiện giúp các em làm quen với kỹ năng nghề, đồng thời có thêm thời gian để tìm hiểu, đánh giá mức độ phù hợp của nghề nghiệp đó đối với bản thân.

Ví dụ: trong bài *Ý tưởng, cơ hội kinh doanh và các năng lực cần thiết của người kinh doanh* giáo viên hướng dẫn học sinh các thức xây dựng và phát triển ý tưởng kinh doanh, kỹ năng phát hiện, tiếp cận cơ hội và

nắm bắt lấy nó. Đồng thời cho học sinh làm quen với những chuyên môn, nghiệp vụ trong kinh doanh và kỹ năng cần có của một người tham gia trong lĩnh vực này.

Đối với năng lực cần thiết của người kinh doanh giáo viên cần định hướng học sinh rèn luyện những kỹ năng cần thiết đối với lĩnh vực kinh doanh như: Kỹ năng giao tiếp; Kỹ năng nhận diện khách hàng tiềm năng; Kỹ năng lắng nghe; Kỹ năng đặt câu hỏi; Am hiểu sâu sắc về sản phẩm; Kỹ năng thuyết phục; Kỹ năng giải quyết vấn đề; Tạo ấn tượng ban đầu; Kỹ năng làm việc nhóm; Nắm bắt về đối thủ cạnh tranh... Việc rèn luyện ở mức độ nào cần căn cứ phù hợp với từng đối tượng học sinh và năng lực của các em.

4. KẾT LUẬN

Việc định hướng nghề nghiệp cho học sinh bậc trung học phổ thông là hoạt động cần thiết và quan trọng. Bởi đây là giai đoạn được nhà nước và Bộ Giáo dục và Đào tạo xác định là giai đoạn tập trung vào công tác giáo dục định hướng nghề nghiệp cho các em. Đây cũng chính là thời điểm vàng để học sinh tích lũy và xây dựng kế hoạch nhằm đưa ra quyết định đúng đắn cho việc lựa chọn nghề nghiệp cho bản thân trong tương lai. Môn Giáo dục kinh tế và pháp luật với đặc thù tri thức bộ môn gắn với các hoạt động của đời sống kinh tế, xã hội tạo điều kiện để giáo viên có thể lồng ghép các nội dung định hướng nghề nghiệp vào các bài học để học sinh dễ dàng tiếp cận, tìm hiểu và rèn luyện. Trong phạm vi nghiên cứu của bài báo, chúng tôi đã thực hiện quá trình phân tích và tổng hợp lý thuyết, phân loại và hệ thống hóa lý thuyết, đưa ra các hoạt động định hướng nghề nghiệp qua môn Giáo dục kinh tế và pháp luật; thu thập, xử lý thông tin từ các nguồn tài liệu, số liệu nhằm mục đích làm rõ những khái niệm công cụ làm cơ sở cho việc xây dựng lý luận trong bài báo, đề xuất các nội dung về phương thức thực hiện hướng tới giúp học sinh tiếp cận với hệ thống nghề nghiệp, bước đầu rèn luyện một số kỹ năng cần thiết qua môn học.

Lời cảm ơn “Nghiên cứu này được tài trợ bởi Trường Đại học Sư phạm, Đại học Huế trong đề tài mã số T.24.XH.503.04”.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Agbe, N.N. (2007); *The influence of childhood experience in the development of self-concept: Implication for psychological counselling: The Jos Journal of Education*, 1 (1) 57- 60. University of Jos, Nigeria.
- Đinh Thị Diệu (2023), *Những ngành nghề đang hot*, baodaknong.vn/nhung-nganh-nghe-dang-hot-142821.html
- Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông tổng thể*
- Hồ Phụng Hoàng, Trần Thị Thu (2013), *Tài liệu dành cho cha mẹ “Giúp con hướng nghiệp”*, Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam. 1-59.
- Nguyễn Huyền (2020), *Học sinh hạn chế chọn những ngành nghề nào sẽ mất đi trong tương lai*, laodong.vn/giao-duc/hoc-sinh-han-che-chon-nhung-nganh-nghe-naose-mat-di-trong-tuong-lai-805494.lao
- Quốc hội, *Luật giáo dục 2019*
- Quyết định 34/2020/QĐ-TTg, *Ban hành Danh mục nghề nghiệp Việt Nam*
- Nguyễn Hữu Dũng (2020), *Phát triển kỹ năng nghề nghiệp để nâng cao chất lượng và khả năng dịch chuyển nguồn nhân lực thanh niên Việt Nam trên thị trường lao động*, www.tapchicongsan.org.vn/web/guest/van_hoa_xa_hoi/-/2018/819668/phan-trien-ky-nang-nghe-nghe-de-nang-cao-chat-luong-va-kha-nang-dich-chuyen-nguon-nhan-luc-thanh-nien-viet-nam-tren-thi-truong-lao-dong.aspx
- Sách giáo khoa Giáo dục kinh tế và pháp luật lớp 11 (Bộ sách Cánh diều)
- Nguyễn Đình Xuân - Trần Thị Minh Đức; *Định hướng nghề nghiệp của học sinh và sinh viên các trường ở Hà Nội*; Đề tài KHCN cấp Bộ B94.05.07.

Career orientation for students in teaching Economic and Legal Education

Hoang Phi Hai, Le Thi Minh Tram

Department of Politics Education, University of Education, Hue University

ARTICLE INFO

Article history:

Received 12 January 2025

Received in revised form 18 March 2025

Accepted 20 March 2025

Published 20 August 2025

Keywords:

Career

Career orientation

Economic and Legal Education

Corresponding author:

Hoang Phi Hai

E-mail address:

hoangphi hai@dhsphue.edu.vn

ABSTRACT

Choosing a career for the future is a crucial decision that helps individuals identify and select a suitable job, maximize their abilities, and achieve high efficiency and productivity in their work. Conversely, choosing an unsuitable career can result in frequent career changes, low productivity, and significant time spent on retraining. High school students represent the future workforce of society. Along with acquiring knowledge and skills in school, students need proper guidance to make informed career choices. With the aim of developing students' ability to learn and actively participate in economic and social activities, the subject of Economic and Legal Education provides relevant content to help students choose careers that align with their interests and potential.